

***Fissidens dubius* P. Beauv. var. *mucronatus*
(Breidl. ex Limpr.) Karttunen,
Hedenäs & Söderström – nowy takson
we florze mchów Pojezierza Kaszubskiego
(Polska północno-zachodnia)**

***Fissidens dubius* P. Beauv. var. *mucronatus*
(Breidl. ex Limpr.) Karttunen, Hedenäs & Söderström
– a new taxon in moss flora of Kaszubskie Lakeland
(NW Poland)**

BARTŁOMIEJ HAJEK

*B. Hajek, Katedra Ekologii Roślin Uniwersytetu Gdańskiego Al. Legionów 9, 80-441 Gdańsk,
e-mail: hajek@o2.pl*

ABSTRACT: New locality of *Fissidens dubius* P. Beauv. var. *mucronatus* (Breidl. ex Limpr.) Karttunen, Hedenäs & Söderström is described, it is only contemporary locality of *Fissidens dubius sensu lato* and the first record of var. *mucronatus* on Kaszubskie Lakeland. Moss was found on steep, clayey slope near a road, with *Encalypta streptocarpa*, *Bartramia pomiformis*, *Mnium hornum* and *M. stellare*.

KEY WORDS: *Fissidens dubius* var. *mucronatus*, Kaszubskie Lakeland, new locality

Fissidens dubius P. Beauv. var. *mucronatus* (Breidl. ex Limpr.) Karttunen, Hedenäs & Söderström należy do rodziny Fissidentaceae. Odmiana *mucronatus* od typowej różni się żebrem, wychodzącym ze szczytu liścia w postaci krótkiego kolca oraz bardziej regularnym zębowaniem szczytu liścia, ponad to rośliny tej odmiany są mniejsze (Ochyra 1993). Odmianę tę opisał Limpricht (1887), jednak nie zawsze była ona powszechnie akceptowana (por. Szafran 1957; Smith 1978). Współcześnie jednak wielu autorów uznaje ten takson (np.: Nyholm 1987; Söderström i in. 1992; Ochyra 1993; Ochyra i in. 2003).

HAJEK B. 2005. *Fissidens dubius* P. Beauv. var. *mucronatus* (Breidl. ex Limpr.) Karttunen, Hedenäs & Söderström – a new taxon in moss flora of Kaszubskie Lakeland (NW Poland). – Acta Bot. Cassub. 5 : 167–170.

W Europie *Fissidens dubius* var. *mucronatus* występuje na terenie byłej Czechosłowacji (Pospíšil 1972), w Austrii (Limpricht 1887), Skandynawii (Nyholm 1987), dawnym ZSRR (Savič-Ljubickaja, Smirnova 1970) i Holandii (Touw, Rubers 1989). W Polsce mech ten rośnie głównie w pasie wyżyn na południu kraju (Brylska 1991). Znane są również jego historyczne stanowiska z nizin – z okolic Gorzowa Wielkopolskiego (Limpricht 1887).

Fissidens dubius var. *mucronatus* rośnie w murawach kserotermicznych, na łąkach, w runie lasów liściastych, na gliniastych skarpach oraz przydrożnych obrywach (Brylska 1991), podczas gdy *F. dubius* var. *dubius* występuje na skałach wapiennych (Szafran 1957), czasami na starych murach (Ochyra 1988).

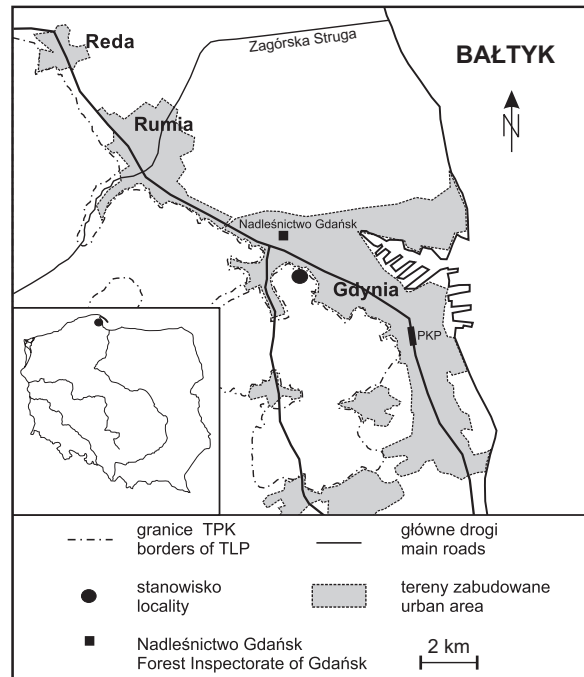
Fissidens dubius sensu lato (bez wyróżniania odmian) podawany był z dwóch stanowisk na Pojezierzu Kaszubskim: z doliny Potoku Zagórzańskiego pod Rumią oraz z Królewskiej Doliny w Gdańsku (Dietzow 1938). Później stanowiska te nie zostały potwierdzone (Rusińska 1981). Oba mają obecnie prawdopodobnie charakter historyczny. W miejscach tych brak zupełnie skał, głazów wapiennych czy starych murów, więc notowania te mogły należeć do odmiany *mucronatus*; niestety nie udało się dotrzeć do zbiorów zielnikowych, które mogłyby to potwierdzić.

Nowe stanowisko *Fissidens dubius* var. *mucronatus* stwierdzono w północno-wschodniej części Pojezierza Kaszubskiego (ryc. 1):

Ac-69: woj. pomorskie, Trójmiejski Park Krajobrazowy, powiat gdyński, Gdynia Leszczynki, nadleśnictwo Gdańsk, obręb Chylonia, oddział 212 b, Święta Góra przy ulicy Morskiej, 4 km na NW od stacji PKP Gdynia Główna; 0,25 km na SE od siedziby Nadleśnictwa Gdańsk, na początku ścieżki dydaktycznej „Szlak Sowy”, na stromym, kilkunastometrowym, gliniastym obrywie przy drodze, na skraju lasu, licznie (kilkanaście kęp), razem z *Encalypta streptocarpa* Hedw., *Bartramia pomiformis* Hedw., *Mnium hornum* Hedw., *M. stellare* Hedw., 27.09.2003, leg. B. Hajek 576/2003 (UGDA-B, KRAM-B).

Materiał zielnikowy z opisanego stanowiska złożono w zielniku Uniwersytetu Gdańskiego (UGDA-B) oraz w zielniku Pracowni Briologii Instytutu Botaniki PAN im. W. Szafera (KRAM-B).

Na Pomorzu skały wapienne należą do siedlisk bardzo rzadkich. Nasuwa to przypuszczenie, że odmiana *mucronatus* powinna tutaj liczniej występować niż typowa. *Fissidens dubius* var. *mucronatus* bywa mylony z *Fissidens taxifolius* Hedw., który jest pospolity w całej Polsce (Szafran 1957) jak i na Pojezierzu Kaszubskim (Rusińska 1981). *F. dubius* var. *mucronatus* jest znacznie mniejszy od odmiany typowej, przez co bardziej morfologicznie podobny do *F. taxifolius*. Oba te taksony upodabnia żebro wychodzące ze szczytu liścia w kształcie krótkiego kolca. Dodatkowo czasami występują one razem (Brylska 1991; Ochyra 1993). Na skutek tych podobieństw *F. dubius* var. *mucronatus* może być niedostrzegany w terenie, przez co jego rozmieszczenie jest nie dość dobrze rozpoznane. Dalsze badania florystyczne mogą przynieść nowe notowania tego mchu na Pomorzu.

Ryc. 1. Stanowisko *Fissidens dubius* var. *mucronatus* na Pojezierzu Kaszubskim (TPK – Trójmiejski Park Krajobrazowy)

Fig. 1. Locality of *Fissidens dubius* var. *mucronatus* in Kaszubskie Lakeland (TLP – Trójmiejski Landscape Park).

Podziękowania

Miło jest mi wyrazić swoją wdzięczność Panu prof. dr. hab. Ryszardowi Ochryze oraz Panu dr. Krzysztofowi Gosowi za sprawdzenie oznaczenia.

Literatura

- BRYLSKA B. 1991. *Fissidens cristatus* var. *mucronatus* (Musci, Fissidentaceae), zapomniany takson we florze mchów Polski. – *Fragm. Flor. Geobot.* 35(1-2): 239–244.
- DIETZOW L. 1938. Die Moose Altpreußens und ihre Standorte. Buchdruckerei R. Leupold, Königsberg, 84 ss.
- LIMPRICHT K. G. 1887. XI Familie: Fissidentaceae. – W: L. Rabenhorst's Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz. 2 Auflage. 4(1) – Die Laubmoose Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz, Leipzig, s. 422–459.
- NYHOLM E. 1987. Illustrated flora of Nordic mosses. Fasc. 1. Fissidentaceae – Seligeria-ceae. Nordic Bryological Society, Copenhagen and Lund, 72 ss.
- OCHYRA R. 1988. Spostrzeżenia briologiczne z Mierzei Helskiej. – *Bad. Fizjogr. Pol. Zach. Ser. B.* 37: 167–175.
- OCHYRA R. 1993. Nomenclatural notes on mosses: 1. *Fissidens dubius* var. *mucronatus*. – *Fragm. Flor. Geobot.* 38(1): 319–320.

- OCHYRA R., ŻARNOWIEC J., BEDNAREK-OCHYRA H. 2003. Censur Catalogue of Polish Mosses. – W: MIREK Z. (red.), Biodiversity of Poland. 3: 1–372. Institute of Botany Polish Academy of Sciences, Kraków.
- POSPIŠIL V. 1972. Verbreitung und Ökologie des Moores *Fissidens cristatus* var. *mucronatus* (Limpr.) Waldh. in der Tschechoslowakei. – Acta Mus. Moraviae Sci. Nat. 56-57: 155–166.
- RUSIŃSKA A. 1981. Mchy Pojezierza Kartuskiego. – PTPN, Pr. Kom. Biol. 59: 1–153.
- SAVIČ-LJUBICKAJA L. I., SMIRNOVA Z. N. 1970. Opređelitel' listostebel'nych mchov SSSR. Verchoplodnye mchi. Izdatel'stvo „Nauka“, Leningrad, 824 ss.
- SMITH A. J. E. 1978. The moss flora of Britain and Ireland. Cambridge University Press, Cambridge, 706 ss.
- SÖDERSTRÖM L., KARTTUNEN K., HEDENÄS L. 1992. Nomenclatural notes on Fennoscandian bryophytes. – Ann. Bot. Fenn. 29(2): 119–122.
- SZAFRAN B. 1957. Flora Polska. Rośliny zarodnikowe Polski i ziem ościennych. Mchy (Musci). 1: 1–449. PWN, Warszawa.
- TOUW A., RUBERS V. 1989. De Nederlandse blandmossen: flora en verspreidingsatlas van de Nederlandse Musci (Sphagnum uitgezonderd). – W: VAN BOHEMEN H. D., BUIZER D. A. G., LITTEL A. (red.), Natuurhistorische Bibliotheek van de KNNV 50: 1–532. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.